

References

1. Bazylevych, V. D. & Pohorieltseva, N. P. (2008). *Ipotechnyi rynok [Mortgage market]*. Kyiv: Znannia [in Ukr.].
2. Vovchak, O. D. (2008). *Systema ipotechnykh oblihatsii yak mekhanizm refinansuvannia ipotechnykh kredytiv: yevropeiska praktyka, ta vprovadzhenia v Ukraini [The system of mortgage bonds as a mechanism for refinancing mortgage loans: European practice, and implementation in Ukraine]*. *Bankivska sprava – Banking*, 3, 56–65 [in Ukr.].
3. Liutyi, I. O., Savych, V. I. & Kalivoshko O. M. (2009). *Ipoteka: suchasni kontseptsii, tendentsii superechnosti rozvytku [Mortgage: modern concepts, trends, superschestnost rozvitku]*. – Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukr.].
4. Savich, V. I. (2008). *Ipotechne kredytuvannia v umovakh transformatsii ekonomiky Ukrainy [Mortgage lending in the conditions of transformation of the economy of Ukraine]*. Extended abstract of doctoral thesis. Ternopil [in Ukr.].
5. Svystun, L. A. & Dovhal, Yu. S. (2014). *Ipotechne kredytuvannia v Ukraini: suchasni problemy ta faktory rozvytku [Mortgage lending in Ukraine: modern problems and development factors]*. Poltava: PoltNTU [in Ukr.].
6. Shushkov, V. V. (2007). *Finansovye shemy sek'yuritizatsii ipotechnykh kreditov [Financial schemes for securitization of mortgage loans]*. *Problemy prognozirovaniya – Forecasting problems*, 1, 159–163 [in Rus.].

ДАНІ ПРО АВТОРА

Григорська Олена Станіславівна, аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка
e-mail: elenagrigrorska@gmail.com

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Григорская Елена Станиславовна, аспирант Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
e-mail: elenagrigrorska@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Hryhorska Olena, post-graduate student of Kyiv National Taras Shevchenko University
e-mail: elenagrigrorska@gmail.com

Подано до редакції 28.03.2019

Прийнято до друку 18.04.2019

УДК 351:364.446

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-42-129-135>

ОРГАНІЗАЦІЙНІ Й ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Жучінський О.Ю.

Предметом дослідження є теоретичні й практичні аспекти демократизації управління й регулювання розвитку підприємств соціально-культурної сфери України з використанням організаційних та фінансово-економічних інструментів і механізмів.

Метою роботи є виявлення і врахування викликів та проблем розвитку соціально-культурної сфери для удосконалення управління й регулювання її підприємств і закладів на засадах демократизації в умовах децентралізації влади, євроінтеграційних впливів та з використанням організаційних й фінансово-економічних інструментів.

Методологічною основою статті стали як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Були використані методи: діалектичний, монографічний, історичний, системно-структурного аналізу й синтезу, проблемно- та програмно-цільового підходів.

Результати роботи. У статті виявлено, що децентралізація влади в Україні і прагнення до європейських стандартів життєдіяльності ставлять нові вимоги до розвитку, отже, й управління національним соціально-культурним простором. Встановлено, що управління підприємствами та організаціями у соціально-культурній сфері має здійснюватися на основі послідовної демократизації всієї системи управління. З цією метою обґрунтовано доцільність впровадження державно-громадської моделі у систему управління ними, залучення інструментів соціального підприємництва й соціальної відповідальності. Виявлено виклики й позитивні тенденції розвитку соціально-культурної сфери. Запропоновано нові дієві механізми, методи й інструменти управління, пов'язані з прогнозуванням, проектуванням і впровадженням інновацій, програмно-цільового планування у режимі постійного корегування цілей і завдань та моніторингу соціально-культурного простору.

Галузь застосування результатів. Висновки й результати статті можуть бути використані у навчально-науковому процесі економічних факультетів вищих навчальних закладів. Їх доцільно передати для практичного використання в управлінні культурно-мистецькими закладами, підприємствами соціальної інфраструктури на селі. Також вони представляють практичний інтерес для роботи сільських територіальних громад, розвитку сільських територій.

Висновки. Демократизація управління підприємств соціально-культурної сфери здійснюється на засадах децентралізації влади, поступового формування громадянського суспільства, згідно процесів євроінтеграції та у відповідь на внутрішні й зовнішні суспільно-економічні виклики. При цьому мають застосовуватися новітні методи, механізми й інструменти управління та регулювання. У їх сукупності на всебічне впровадження заслугове програмно-планувальна діяльність. Вона означає розробку конкретних програм з науково розробленим концептуальним обґрунтуванням розвитку фінансово стійких соціально-культурних підприємств або видів діяльності.

У перспективі необхідно також розробити критерії, які дозволять оцінити ефективність реалізації даних програм, передбачити варіанти їх несприятливого розвитку і коригуючі дії у таких випадках. Виконавча діяльність у цьому контексті має включати в себе створення нормативно-правових мереж і організаційних структур, які дозволять об'єднати конструктивні процеси самоорганізації та конкретні управлінські заходи, впровадити нові механізми реалізації потенціалу тієї або іншої програми, який утворюють відповідні матеріально-технічні, трудові й фінансово-економічні ресурси, інформаційні бази й інновації.

Ключові слова: підприємства, соціально-культурна сфера, організаційні, фінансово-економічні, механізми, інструменти, демократизація, управління, розвиток, регулювання, децентралізація, євроінтеграція.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ И ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНСТРУМЕНТЫ ДЕМОКРАТИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ В УКРАИНЕ

Жучинский А. Ю.

Предметом исследования являются теоретические и практические аспекты демократизации управления и регулирования развития предприятий социально-культурной сферы Украины с использованием организационных и финансово-экономических инструментов и механизмов.

Целью работы является выявление и учет вызовов и проблем развития социально-культурной сферы для совершенствования управления и регулирования ее предприятий и учреждений на основе демократизации в условиях децентрализации власти, евроинтеграционных воздействий и с использованием организационных и финансово-экономических инструментов.

Методологической основой статьи стали как общенаучные, так и специальные методы научного познания. Были использованы методы: диалектический, монографический, исторический, системно-структурного анализа и синтеза, проблемно и программно-целевого подходов.

Результаты работы. В статье выявлено, что децентрализация власти в Украине и стремление к европейским стандартам жизнедеятельности ставят новые требования к развитию, следовательно, и управление национальным социально-культурным пространством. Установлено, что управление предприятиями и организациями в социально-культурной сфере должно осуществляться на основе последовательной демократизации всей системы управления. С этой целью обоснована целесообразность внедрения государственно-общественной модели в систему управления ими, привлечения инструментов социального предпринимательства и социальной ответственности. Выявлено вызовы и позитивные тенденции развития социально-культурной сферы. Предложены новые действенные механизмы, методы и инструменты управления, связанные с прогнозированием, проектированием и внедрением инноваций, программно-целевого планирования в режиме постоянной корректировки целей и задач и мониторинга социально-культурного пространства.

Область применения результатов. Выводы и результаты статьи могут быть использованы в учебно-научном процессе экономических факультетов высших учебных заведений. Их целесообразно передать для практического использования в управлении культурно-художественными заведениями, предприятиями социальной инфраструктуры на селе. Также они представляют практический интерес для работы сельских территориальных общин, развития сельских территорий.

Выводы. Демократизация управления предприятий социально-культурной сферы осуществляется на основе децентрализации власти, постепенного формирования гражданского общества, согласно процессов евроинтеграции и в ответ на внутренние и внешние общественно-экономические вызовы. При этом должны применяться новейшие методы, механизмы и инструменты управления и регулирования. В их совокупности на всестороннее внедрение заслуживает программно-планировочная деятельность. Она означает разработку конкретных программ по научно разработанным концептуальным обоснованием развития финансово устойчивых социально-культурных предприятий или видов деятельности.

В перспективе необходимо также разработать критерии, которые позволят оценить эффективность реализации данных программ, предусмотреть варианты их неблагоприятного развития и корректирующие действия в таких случаях. Исполнительная деятельность в этом контексте должна включать в себя создание нормативно-правовых сетей и организационных структур, которые позволят объединить конструктивные процессы самоорганизации и конкретные управленческие мероприятия, внедрить новые механизмы реализации потенциала той или иной программы, который образуют соответствующие материально-технические, трудовые и финансово-экономические ресурсы, информационные базы и инновации.

Ключевые слова: предприятия, социально-культурная сфера, организационные, финансово-экономические, механизмы, инструменты, демократизация, управление, развитие, регулирование, децентрализация, евроинтеграция.

ORGANIZATIONAL AND FINANCIAL AND ECONOMIC INSTRUMENTS OF MANAGEMENT DEMOCRATIZATION AND REGULATION OF SOCIAL AND CULTURAL ENTERPRISES DEVELOPMENT IN UKRAINE

Zhuchinsky O. Yu.

The subject of the study is theoretical and practical aspects of democratization of management and regulation of the development of enterprises of the socio-cultural sphere of Ukraine with the use of organizational and financial-economic instruments and mechanisms.

The purpose of the work is to identify and address the challenges and problems of developing the socio-cultural sphere to improve the management and regulation of its enterprises and institutions on the basis of democratization in conditions of decentralization of power, European integration influences and using organizational and financial and economic instruments.

Methodological basis of the article became as general scientific, and special methods of scientific knowledge. Were used methods: dialectical, monographic, historical, system-structural analysis and synthesis, problem and program-target approaches.

Results of work. The article reveals that the decentralization of power in Ukraine and the pursuit of European standards of life place new demands on development, hence the management of national socio-cultural space. It has been established that the management of enterprises and organizations in the socio-cultural sphere should be based on the consistent democratization of the entire management system. To this end, the expediency of introducing the public-public model into the system of management of them, the involvement of social entrepreneurship instruments and social responsibility has been substantiated. The challenges and positive trends of the socio-cultural sphere development are revealed. New effective mechanisms, methods and tools for management, related to forecasting, designing and implementation of innovations, program-target planning in the mode of constant correction of goals and tasks and monitoring of socio-cultural space are proposed.

The field of application of results. Conclusions and results of the article can be used in the educational-scientific process of the economic faculties of higher educational institutions. It is expedient to transfer them for practical use in the management of cultural and artistic institutions, enterprises of social infrastructure in the countryside. They also represent a practical interest in the work of rural communities and the development of rural areas.

Conclusions. Democratization of the management of enterprises of socio-cultural sphere is carried out on the principles of decentralization of power, gradual formation of civil society, in accordance with the processes of European integration and in response to internal and external socio-economic challenges. At the same time, the latest methods, mechanisms and instruments of management and regulation should be applied. In their totality, the comprehensive implementation deserves programming and planning activities. It means the development of specific programs with a scientifically developed conceptual framework for the development of financially sustainable socio-cultural enterprises or activities.

In the future, it is also necessary to develop criteria that will allow an assessment of the effectiveness of the implementation of these programs, provide options for their adverse development and remedial action in such cases. Executive activities in this context should include the creation of regulatory and legal networks and organizational structures that will allow for the unification of constructive processes of self-organization and specific management measures, the introduction of new mechanisms for the implementation of the potential of a program that forms relevant logistical, labor and financial and economic resources, information bases and innovations.

Key words: enterprises, socio-cultural sphere, organizational, financial and economic, mechanisms, tools, democratization, management, development, regulation, decentralization, eurointegration.

JEL Classification: I38, L82, F15, F36, Z10

Постановка проблеми. Організаційні й фінансово-економічні зміни в розвитку соціально-культурної сфери в 90-х роках минулого століття розпочалися в значній мірі стихійно, без певної моделі державного регулювання процесів перетворень та управління ними на рівні підприємств і організацій. Це викликало такі негативні тенденції, як різке зменшення їх кількості; переорієнтація масової свідомості з духовних, гуманістичних цінностей на цінності матеріального добробуту. Відбулося ослаблення здійснення культурою функцій соціального регулювання, суспільної консолідації й духовно-морального самовизначення людини.

Натомість, під впливом процесів глобалізації, євроінтеграції здійснюється посилення процесів розмивання духовної самобутності національної культури. З іншої сторони, відбулася надмірна комерціалізація соціально-культурного життя і, як наслідок, зміна пріоритетів підприємств культури зі змістової складової на отримання прибутку з метою уникнення ліквідації через зменшення бюджетної фінансової підтримки. Це актуалізує завдання необхідності забезпечення їх системного управління та регулювання з урахуванням виявлених викликів і тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми розвитку підприємств соціально-культурної, розробки та впровадження механізмів їх організації та фінансування в умовах ринкової економіки,

інструментів системного управління і державного регулювання розглядалися у працях відомих зарубіжних і вітчизняних науковців, таких як С. Андрєєв, О. Бабич, В. Бурега, Н. Діденко, В. Дорофієнко, М. Ігнатенко, В. Карлова, С. Кіндзерський, Л. Мармоль, Я. Мартинишин, С. Поважний, І. Романюк, Г. Тульчинський, В. Токарева та ін. Проте необхідність удосконалення організаційних та фінансово-економічних інструментів їх функціонування в умовах децентралізації влади, посилення євроінтеграційних та глобальних впливів на всі сторони життєдіяльності країни потребують поглиблених досліджень.

Мета статті – виявлення і врахування викликів та проблем розвитку соціально-культурної сфери для удосконалення механізмів його управління й регулювання на засадах демократизації в умовах децентралізації влади та євроінтеграційних впливів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток підприємств соціально-культурної сфери країни передбачає формування цілісного національного інформаційно-культурного простору, наповнення його якісним і різноманітним національним культурно-мистецьким продуктом. Мова йде про збереження й актуалізацію національної культурної спадщини, перетворення її на реальний чинник соціокультурного розвитку українського суспільства; прискорення інтеграції української культури в світовий культурний простір і підвищення ролі культури в формуванні позитивного іміджу України в світі.

Але згортання мережі установ, організацій і закладів культури протягом останніх двадцяти років, недостатність їх фінансування, недосконалість структури й механізмів управління створюють проблеми, як зазначалося, в наданні послуг населенню в сфері культури відповідно до державних соціальних стандартів і норм якості таких послуг [1, с. 199]. Проблеми та виклики фінансово-економічного характеру є й у відродженні та розвитку народного й професійного мистецтва, мистецького аматорства, культури національних меншин і етносів країни. Вони супроводжують забезпечення інтенсивного розвитку національних культурних індустрій, вітчизняного виробництва культурних продуктів і мистецьких товарів і послуг. Відзначена також тенденція до поглиблення розриву між офіційною культурою й запитами та культурними потребами населення, слабка адаптованість діяльності закладів культури до ринкових умов господарювання, що негативно позначається на формуванні соціокультурного середовища.

Напрями реформування державного управління у сфері культури в умовах реалізації адміністративно-територіальної реформи означають, передусім, децентралізацію управління. Це передбачає чітке розмежування управлінських функцій між центральними, регіональними і місцевими органами державної влади і управління за умови надання більших можливостей щодо формування і здійснення політики у сфері культури всім суб'єктам культурно-мистецького життя на регіональному і місцевому рівнях. Здійснюється визнання цих рівнів головними, такими, на яких регулюється соціально-культурну життєдіяльність. Необхідно наголосити на тому, що децентралізація державного управління у сфері соціально-культурної діяльності має здійснюватися на основі послідовної демократизації всієї системи управління. У зв'язку з цим видається доцільним систему державного управління у сфері культури перетворити на громадсько-державне управління, в якому головну роль відіграватиме громадськість: громадські, недержавні організації – творчі спілки, фонди, асоціації діячів мистецтв, національно-культурних центрів тощо.

В такій моделі управління громадським структурам належатиме пріоритет у розробці державної політики і прийнятті управлінських рішень, а органи державної влади і управління залишатимуться виконавцями рішень, прийнятих демократичним шляхом. Суттєвою перевагою громадсько-державного управління у сфері культури є залучення до управлінської діяльності максимальної кількості громадян. Це означає підвищення зацікавленості суспільства в проблемах розвитку культурної сфери, сприяння реалізації конституційного права особистості на участь у державному управлінні, що значно прискорює його демократизацію. Найближчою перспективою розвитку системи державного регулювання у соціально-культурній сфері є максимальне впровадження елементів державно-громадського управління [2, с. 108]. У такій моделі важливу роль мають відігравати органи державної влади і управління, які покликані ініціювати співпрацю з громадськістю щодо формування і реалізації державної політики у цій сфері і перетворити її на плідне партнерство, у т.ч. фінансово-економічне. Таке твердження особливо актуальне в сучасних умовах децентралізації влади та євроінтеграції.

Необхідно підкреслити, що українська громадськість поки що не є рівноцінним партнером для державних структур і найближчим часом буде неспроможна виконувати таку функцію повною мірою. Це зумовлюється слабкою розвиненістю громадських організацій, «третього сектора» у країні, відсутністю нормативно-правової бази, яка б регламентувала їх діяльність, недостатністю подібного досвіду роботи, недовірою громадян до органів влади [3, с. 70]. Це значно обмежує участь громадськості в управлінських процесах. І тільки поступово, в процесі набуття досвіду співпраці державними і громадськими структурами, поглиблення демократизації управління стане можливою трансформація державно-громадської моделі управління у громадсько-державну. Впровадження державно-громадської моделі управління передбачає, що питання формування і здійснення державної політики у соціально-культурній сфері, а також регіональної культурної політики доцільно передати сформованим демократичним шляхом державно-громадським органам управління на всіх рівнях. У них громадську частину становлять представники різних суб'єктів культурного життя, незалежні від державних структур, які на громадських засадах здійснюють управлінську діяльність.

У сучасних умовах в Україні культура не стала пріоритетним напрямом державної політики. Політична і управлінська еліта поки що недооцінює важливої ролі культури в процесах державотворення, розвитку всіх

сфер суспільного життя, у формуванні інтелектуального потенціалу суспільства. Свідченням цього є відсутність цілісної національної концепції розвитку культури, належної законодавчо-нормативної бази культурної сфери, здійснення бюджетної політики фінансування культури за залишковим принципом. Успішному функціонуванню підприємств у соціально-культурній сфері значно перешкоджає обмеженість фінансових ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей, і низька ефективність їх використання [4, с. 82]. Існуючі принципи, методи і форми бюджетного фінансування культурної сфери, підходи до нього не відповідають її потребам. Водночас, позабюджетний механізм фінансування є малорозвиненим, що зумовлюється нерозробленістю відповідної нормативно-правової бази, яка б стимулювала благодійну, меценатську діяльність і сприяла залученню інвестицій у сферу культури.

Це зумовлюється як суперечливими соціально-економічними, політичними процесами в сучасному суспільстві, що ускладнює поєднання адміністративних методів державного управління з ринковими механізмами, так і недоліками організаційно-управлінського та фінансово-економічного характеру. Органи державного управління у сфері культури залишаються структурно недосконалими й відмежованими від культурних потреб та інтересів громадян. Зміст їх управлінської діяльності неадекватний вимогам нової соціокультурної реальності. Поки що не вдалося встановити конструктивний діалог і налагодити механізм взаємодії між державними органами та громадськістю в процесі розробки і прийняття управлінських рішень з проблем соціально-культурного розвитку, відсутня належна система контролю за їх виконанням, що суттєво знижує ефективність реалізації державної політики у цьому напрямі. Трансформаційні перетворення соціально-культурної сфери розпочалися у значній мірі стихійно, без певної моделі. Рекомендації Світового банку зводилися до формування соціально-ринкового середовища шляхом приватизації об'єктів власності, лібералізації економіки, мінімізації державного регулювання [5, с. 46]. Залишкове фінансування галузей соціально-культурної сфери критикувалося без обґрунтованих альтернатив.

Основними негативними проявами, що характеризують соціально-культурну сферу на сучасному етапі, є: збільшення розбіжностей між інноваційним потенціалом культури та масовою здатністю його засвоєння й використання у щоденній соціокультурній практиці; подальше соціальне й фінансово-майнове розшарування за такими показниками як спосіб і стиль життя, соціальна ідентичність, соціальний статус та соціальна позиція; посилення процесів розмивання духовної самобутності народу (небезпека втрати історико-культурної самобутності окремих територій та сіл, малих містечок; уніфікація звичаїв, традицій та стилю життя; стандартизація культурних запитів внаслідок масованого тиражування західних зразків).

Спостерігається зменшення показників рівня духовного життя суспільства. Зростає відстань між спеціалізованим та побутовим рівнями культурного розвитку, що призводить до падіння художнього смаку, зменшення вимог до художнього рівня творів літератури, кіно, музики [6, с. 28]. Виявляється переорієнтація масової свідомості з духовних, гуманістичних цінностей на цінності матеріального благополуччя та гедонізму. Цінності та норми, що склали моральну вертикаль та духовний стрижень вітчизняної культури, сьогодні нестійкі, розмиті, суперечливі.

Надмірна комерціалізація соціально-культурного життя призвела до зменшення безплатних соціокультурних послуг, зміни пріоритетів культури із змістової складової на отримання прибутку. Це обумовило стандартизацію культурних запитів, уніфікацію звичаїв, традицій, способу життя (особливо міського населення) за зарубіжними зразками, значну втрату національно-культурної ідентичності, нівелювання культурної індивідуальності, розвиток споживацтва. Якоюсь мірою вище перераховані проблеми вирішуються у межах заходів Міністерства культури України. Йдеться про організаційну підтримку та часткове фінансування пріоритетних соціально-культурних програм, фестивалів, виставок, закладів культури і мистецтв.

Доцільно погодитися з Я. Мартинишином, що серед позитивних тенденцій розвитку соціально-культурної сфери необхідно назвати:

- посилення процесів зближення та взаємопроникнення культурної, освітньої, соціальної сфер; поліфункціональний розвиток соціокультурної діяльності та можливість соціально-педагогічного впливу на сім'ю, територіальні громади, етнічні групи, професійні колективи тощо;
- відновлення напрямів діяльності, пов'язаних з громадянським та патріотичним вихованням молоді, що визнані головними складовими патріотичного виховання;
- суттєву активізацію соціально-культурної творчості різних категорій та груп населення, здійснення культурних ініціатив громадських об'єднань, рухів, асоціацій, клубів, урізноманітнення видів та форм художньої творчості;
- адресну фінансово-економічну підтримку соціально незахищених верств населення шляхом проведення цільових соціально-культурних заходів загальнонаціонального та локального рівнів; розвиток підприємств дозвілля та розваг [7, с. 34].

На жаль, негативні суспільні тенденції розвитку соціально-культурного середовища не завжди врівноважуються позитивними процесами, спрямованими на поліпшення фінансових умов існування та якості людської життєдіяльності, оптимізацію соціально-культурного середовища. Проаналізувавши негативні наслідки реформування соціально-культурної сфери в попередні роки, необхідно максимально зберегти систему відомчих об'єктів соціально-культурної сфери.

Доцільно розширити рольову участь фінансування їх розвитку як за рахунок власних джерел підприємств, так і за рахунок муніципальних коштів. Потрібно практикувати з огляду на посилення ролі

місцевого самоврядування, часткове фінансування об'єктів соціально-культурної сфери за рахунок тимчасового введення (у межах 1-2% обсягу реалізованої продукції у залежності від чисельності працюючих на вказаному підприємстві) податків для тих підприємств, які передали вказані об'єкти у муніципальну власність. Бажано ввести систему відрахувань від існуючого комунального податку для тих підприємств, які мають на балансі об'єкти соціально-культурної сфери.

У зв'язку з гостротою проблем бюджетного фінансового забезпечення функціонування й розвитку підприємств соціально-культурної сфери пропонується розширити пошук альтернативних джерел покриття витрат. Основними з них, як зазначає М. Ігнатенко, можуть бути кошти франдрайзингу, державно-приватного партнерства, інших підприємств та приватних осіб – меценатів згідно концепції соціальної відповідальності [8, с. 197]. Це зовсім не знижує актуальності пошуку інших джерел розвитку соціально-культурної інфраструктури регіонів, а лише націлює на моделювання варіантів комплексного використання наявних фінансово-економічних ресурсів соціально-культурного розвитку.

Соціально-культурний потенціал, що є джерелом вирішення різних проблем, використовується у суспільстві не повністю. Традиційні ж засоби, спрямовані на усунення проблемної ситуації, можуть бути малоефективними і не дати очікуваних результатів. Тому подолати цей бар'єр можливо лише за умови масового оволодіння культурними інноваціями, новими знаннями та навиками. Ускладнює проблемну ситуацію в соціально-культурній сфері й суттєва розбалансованість між культурними запитами населення та засобами їх задоволення (якістю, недостатньою кількістю, вузьким асортиментом послуг, занадто дорогим обслуговуванням).

У цьому випадку соціально-культурні проекти мають спрямовуватися на підвищення самоосвіти населення, удосконалення соціально-культурного та рекреаційного обслуговування, надання необхідної інформації, організацію дозвілля дітей за місцем проживання та ін. Невідповідність масових запитів можливостям їх задоволення (незалежно від того, йдеться про товари дозвілєвого обслуговування чи культурні цінності) пов'язується, зазвичай, із кількісною нестачею, невеликим асортиментом або низькою якістю запропонованого. Така ситуація обумовлена неефективною роботою відповідних інститутів сфери дозвілля, втратою орієнтації на споживача.

Досить часто запити населення вищі, ніж те, що можуть запропонувати соціокультурні заклади; трапляється й навпаки – рівень дозвілля послуг набагато вищий, ніж ступінь підготовки аудиторії [9, с. 355]. Разом з тим, в умовах нестабільності залишаються актуальними методи управління, пов'язані з прогнозуванням, проектуванням і впровадженням інновацій, методи програмно-цільового планування у режимі постійного корегування цілей і завдань.

Займаючи важливе місце у системі управління, прогностичне соціально-культурне проектування і моделювання включають в себе кілька стадій соціально-управлінського циклу, серед яких виділяється: пошуково-прогностична діяльність – на цій стадії створюються вірогідні уявлення про тенденції розвитку суб'єктів соціально-культурної діяльності, про майбутній їх стан на випадок відсутності управлінських рішень. Роль управлінської діяльності у даному разі зводиться до оптимізації визначеного тренду розвитку, а також до корегування несприятливих тенденцій.

Наступним є етап нормативно-прогностичної діяльності, коли визначаються перспективні соціально- і культурно значущі орієнтири розвитку. Ці орієнтири набувають форми нормативних уявлень, що базуються, по-перше, на взаємозв'язку соціокультурних, ресурсних обмежень у діяльності людей; по-друге, на врахуванні прагнення різних груп та індивідів до свободи вибору, самовираження; по-третє, на необхідності узгодження різних інтересів, запитів, стратегій діяльності. На цьому етапі вже можна робити певне корегування процесів спонтанної самоорганізації.

Нарешті, третій етап розуміється як прогностична соціально-культурна проектна діяльність, пов'язана з діагностикою проблемних ситуацій, з оцінкою наявних резервів. Цей етап включає в себе розробку у режимі діалогу між зацікавленими сторонами в інноваціях альтернативних зразків управлінських рішень – контролінгу, когнітивного моделювання та менеджменту, програмно-цільового підходу, маркетингових стратегій і моніторингу. При цьому може бути поглиблене коригування процесів самоорганізації соціально-культурних підприємств як системних утворень.

Висновки. Демократизація управління підприємств соціально-культурної сфери здійснюється на засадах децентралізації влади, поступового формування громадянського суспільства, згідно процесів євроінтеграції та у відповідь на внутрішні й зовнішні суспільно-економічні виклики. При цьому мають застосовуватися новітні методи, механізми й інструменти управління та регулювання. У їх сукупності на всебічне впровадження заслуговує програмно-планувальна діяльність. Вона означає розробку конкретних програм з науково розробленим концептуальним обґрунтуванням розвитку соціально-культурних підприємств або видів діяльності.

У перспективі необхідно також розробити критерії, які дозволять оцінити ефективність реалізації даних програм, передбачити варіанти їх несприятливого розвитку і коригуючі дії у таких випадках. Виконавча діяльність у цьому контексті має включати в себе створення нормативно-правових мереж і організаційних структур, які дозволять об'єднати конструктивні процеси самоорганізації та конкретні управлінські заходи, впровадити нові механізми реалізації потенціалу тієї або іншої програми, який утворюють відповідні матеріально-технічні, трудові й фінансово-економічні ресурси, інформаційні бази й інновації.

Список використаних джерел

1. Скокова Л. Стиль життя та культурно-дозвілєві практики. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. № 1. С. 198-200.
2. Кіреєв Т. І. Соціальна і культурна динаміка особистості. Наука. Релігія. Суспільство. 2007. № 1. С. 107-117.
3. Гордієнко К. Розвиток соціальної культури особистості в молодіжному середовищі. Соціальна психологія. 2006. № 3. С. 66-75.
4. Мармуль Л. О. Сільські території як важливий регіональний чинник продовольчої безпеки країни: розвиток та регулювання на засадах децентралізації. Економіка АПК. № 7. 2016. С. 80-87.
5. Зверева І. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. Київ : Науковий світ, 2003. 234 с.
6. Романюк І. А. Формування корпоративної культури та ділової репутації туристичних підприємств. Економіка і менеджмент культури. № 2. 2016. С. 26-32.
7. Мартинович Я., Комар В. Системний підхід в управлінні корпораціями у сфері культури. Економіка і менеджмент культури. 2015. № 1. С. 29-39.
8. Ігнатенко М. М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки: монографія. Херсон: Айлант, 2015. 470 с.
9. Осипова Г. М., Токарева В. І. Державні механізми управління соціально-культурною сферою розвитку територій. Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: 36. наук. пр., серія «Державне управління». 2007. Т. VIII. Вип. 79. С. 350-361.

References

1. Skokova, L. (2006) Styl' zhyttya ta kul'turno-dozvillyevi praktyky [Lifestyle and cultural-leisure practice]. Sotsiologiya: teoriya, metody, marketing, 1, 198-200 (in Ukr.).
2. Kireyev, T. I. (2007). Sotsial'na i kul'turna dynamika osobystosti [Social and cultural dynamics of the individual]. Nauka. Relihiya. Suspil'stvo, 1, 107-117 (in Ukr.).
3. Hordiyenko, K. (2006). Rozvytok sotsial'noyi kul'tury osobystosti v molodizhnomu seredovyschi [Development of social culture of the individual in the youth environment]. Sotsial'na psykholohiya, 3, 66-75 (in Ukr.).
4. Marmul', L. O. (2016). Sil's'ki terytoriyi yak vazhlyvyi rehional'nyy chynnyk prodovol'choyi bezpeky krayiny: rozvytok ta rehulyuvannya na zasadakh detsentralizatsiyi [Rural areas as an important regional factor of food security of the country: development and regulation on the basis of decentralization]. Ekonomika APK, 7, 80-87 (in Ukr.).
5. Zveryeva, I. (2003). Sotsial'na robota v Ukraini [Social work in Ukraine]. Kyiv : Naukovyy svit (in Ukr.).
6. Romanyuk, I. A. (2016). Formuvannya korporativnoyi kul'tury ta dilovoyi reputatsiyi turystychnykh pidpryyemstv [Formation of corporate culture and business reputation of tourist enterprises]. Ekonomika i menedzhment kul'tury, 2, 26-32 (in Ukr.).
7. Martynyshyn, Ya. & Komar, V. (2015). Systemnyy pidkhid v upravlinni korporatsiyamy u sferi kul'tury [System approach in the management of corporations in the field of culture]. Ekonomika i menedzhment kul'tury, 1, 29-39 (in Ukr.).
8. Ihnatenko, M. M. (2015). Stratehiyi ta mekhanizmy upravlinnya rozvytkom sotsial'noyi vidpovidal'nosti sub'yektiv hospodaryuvannya ahrarnoyi sfery ekonomiky [Strategies and mechanisms for managing the development of social responsibility of economic entities of the agrarian sector of the economy]. Kherson: Aylant (in Ukr.).
9. Osypova, H. M. & Tokareva, V. I. (2007). Derzhavni mekhanizmy upravlinnya sotsial'no-kul'turnoyu sferoyu rozvytku terytoriy [State mechanisms of management of the socio-cultural sphere of development of territories]. Sotsial'nyy menedzhment i upravlinnya informatsiynymy protsesamy: Zb. nauk. pr., seriya «Derzhavne upravlinnya», T. VIII, 79, 350-361 (in Ukr.).

ДАНИ ПРО АВТОРА

Жучинський Олександр Юрійович, аспірант
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна
e-mail:

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Жучинский Александр Юрьевич, аспирант
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина
e-mail:

DATA ABOUT THE AUTHOR

Zhuchinsky Alexander Yuriyovych, postgraduate student
«Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»
Str. Sukhomlinsky 30, Pereiaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine
e-mail:

Подано до редакції 29.03.2019
Прийнято до друку 23.04.2019